

דף עט

קמז. אשה שעמדה לינשא ורצתה להבריה נכסיה מבעלה וכתבה כל נכסיה או מקצתם לאחרים — האם יש תוקף למעשה זה והאם בעלה זכאי באכילת פירות?

שמואל אמר: אם יבוא שטר מברחת לידי — אקרענו, כי אין המקבל זוכה בנכסים, לפי שלא נתנה לו באמת אלא כתבה לו כדי להבריה נכסיה מבעלה. וכן נהג רב נחמן למעשה, באשה שכתבה נכסיה לכתה כדי להבריה מבעלה. ורב ענן ורבא חלקו על הוראה זו של רב נחמן, [שאף אם באחרים נאמר סברא זו, בבתה שונה, שדעתה קרובה אליה].

רש"י פירש שהודיעה לעדים שלהבריה מתכוונת. ור"י חולק וסובר שלא אמרה כלום אלא משום גילוי דעת גרידא, אבל אם הודיעה לעדים, פשוט שלא קנה ואין חולק בדבר. והעמיד רבי זירא בכותבת כל נכסיה, אבל כתבה מקצתם — לדברי חכמים [דלא כרשב"ג], רצה המקבל מצחק בה ומחזיק בהם עולמית, עד שתכתוב 'מהיום ולכשארצה' — שאם יבוא להחזיק תאמר איני רוצה. ואם יבוא בעלה ליקח מהם פירות תאמר אני רוצה. [ואם גילתה דעתה שאינה נותנת לו אלא כדי להבריה, מודים חכמים לרשב"ג שלא זכה. עפ"י ב"ב קנא. וע' אבני נזר אה"ע שלח].

יש לעיין אם יכולה בכל פעם לדחות את הבעל ואת המקבל, או שמא לאחר שדחתה את הבעל ואמרה אני רוצה כבר זכה המקבל, וכן להפך — לאחר שדחתה את המקבל, יוכל הבעל לזכות בנכסים. וכן יש לעיין אם יכול המקבל ליתן זכותו לבעל, או שמא אף אחד מהם אינו זוכה כלום ולא תועיל הסכמתם. (אילת השחר).

ואף על פי שלא זכה בהם המקבל, גם בעלה אינו זכאי באכילת פירות מהם, שעשאו כנכסים שאינם ידועים לבעל שאמר רבי שמעון לא זכה בהם הבעל.

א. משמע בגמרא שלדעת חכמים החולקים על רבי שמעון, שטר מברחת מועיל למקבל [אא"כ תכתוב 'מהיום ולכשארצה'], שאם לא כן הלא יזכה בהם הבעל והרי היא רוצה להבריהו.

(תוס' ולכאורה אין זה אלא לשיטת רבנו תם שבסמוך, אבל אין משמע כן ברא"ש. וצ"ב. קובץ שעורים).

וכן בעלמא, הבא להבריה נכסיו מבעל חוב או מכתובת אשתו, וקודם שלוח כתב נכסיו לאחרים — הורה רבנו תם שקנו, שהרי חייב ליתן להם במתנה גמורה אם רוצה להבריה. (וכן

היא דעת ריצב"א ומהר"ח אור זרוע ו'כולהו רבוותא' — כמובא בשו"ת מהר"ל עה).

ואילו הרמ"ה והרא"ש חולקים וסוברים שלעולם לא קנה, שאין דעתו של זה אלא להבריה נכסיו ולא להקנותם לאחר. (וגם רבנו תם לא אמר אלא בכגון נכסים ידועים, שאם לא שהמתנה חלה, בית דין ודאי יגבום, אבל באופן אחר לא קנה, שודאי לא כתב אלא כדי להבריה. ע' בשו"ת מהר"ק כב).

ב. יש מי שאומר שמברחת שכתבה 'מתנה גמורה' 'מתנה חלוטה' 'מתנת עלמין' — קנה המקבל.

(עפ"י ר"י מגאש ועוד; מובא ברמ"א אה"ע ז,ח. וערשב"א ור"ן, חו"א ע, יג).

ג. מברחת שכתבה נכסיה לאחר קודם שנישאה, אינה חייבת לחזור בה ממתנתה כאשר נישאת, וכן רשאה למכור הפירות לאחר. אבל אם משנישאת כתבה שטר מברחת על נכסים שאינם ידועים, אפשר שחייבת לחזור, שהרי אמרו נכסים שאינם ידועים לכתחילה לא תמכור. (עפ"י חו"א ע, יג).

ד. אין אדם נאמן להעיד על שטר שהיה 'שטר-מברחת' והעדים ידעו בדבר, כי אין לנו להחזיק את העדים שחתמו על עוולה, שהרי אינו שטר אמת ואסור להם לחתום עליו. אבל אם עד אחד מעיד שהיה זה שטר מברחת והעדים לא ידעו זאת — יש בכחו לחייב שבועה את הצד שכנגד. (עפ"י שו"ת מהר"ק כב).

קמח. האשה שנפלו לה הדברים דלהלן — מה יעשה בהם? (אלו דברים מוגדרים כ'קרן' השייכת לאשה, ואלו מוגדרים כ'פירות' שזכאי בהם הבעל?); —

א. כספים.

ב. פירות תלושים.

ג. פירות מחוברים לקרקע.

ד. יער לחטוב עצים; חפירה של דגים.

ה. עז, רחל, תרנגולת ודקל.

ו. גלימה.

ז. קרקע עם מלח וחול.

ח. פיר של גפרית ומחפורת של צריף.

ט. עבדים ושפחות זקנים.

י. זיתים וגפנים זקנים.

א. נפלו לה כספים — ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות, שהואיל והכספים כלים בשימושם, קונים בהם קרן הקיימת לאשה.

ב. פירות תלושים — ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות, כדין כספים.

ג. פירות המחוברים לקרקע — לדברי רבי מאיר נידונים כקרן הלכך שמיין הדמים שהקרקע יפה עכשיו יותר בשבילם, ובאותו סכום ילקח קרקע והוא אוכל פירות. וחכמים אומרים: דין פירות יש להם אעפ"י שלא גדלו ברשותו [הואיל והקרקע קיימת לה], ושייכים הם לבעל.

ד. יש אומרים: פירות הן (והקרקע הוא הקרן). ויש אומרים: קרן (הואיל והעצים והדגים כלים). הלכך ימכר מיד וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות).

ה. אמר רבא אמר רב נחמן: הכניסה לו עז לחלבה, רחל לגיזתה, ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו — אוכל והולך עד שתכלה הקרן.

רש"י מפרש, מפני שאין הקרן מתכלה לגמרי, כגון עור בבהמה ונוצה בתרנגול, הלכך השימוש בהם דינו כפירות שהם לבעל. ומשמע שאם העז עצמה אינה שלה רק יש לה זכות לחלב, אין לבעל זכות בחלב. וכן דעת הרא"ש. אבל הרי"ף והרמב"ם פירשו 'עז לחלבה' שהכניסה לו עז שיש לה בה רק זכות לחלבה, ואעפ"י כ הבעל אוכל.

ו. אמר רב נחמן: הכניסה לו גלימה — כיסויו שמתכסה בה הם פירותיה, (ומשתמש בה עד שתתכלה, והשחקים יהיו לה לקרן) — וכחכמים (דלהלן), אבל לרבי מאיר הגלימה כקרן וילקח בדמיה קרקע והוא אוכל פירות.

ז. המלח והחול שבמקום נטילתם באדמה — הרי אלו פירות, וזכאי בהם הבעל. לפי שאין הפרי כלה לעולם.

ח. פיר (= גומא) של גפרית ומחפורת של צריף (= 'אלום', מין מלח המשמש לעיבוד עורות ועוד) — רבי מאיר אומר: קרן, (וימכרו וילקח בדמיהם קרקע, לפי שהם כלים). וחכמים אומרים: פירות (ומקום הגומא יהיה לה לקרן).

ט. נפלו לה עבדים ושפחות זקנים (שעושים מלאכה קצת. עפ"י תוס') — ימכרו וילקח מהם קרקע והוא אוכל פירות. רשב"ג אומר: יכולה היא לעכב למכרם, מפני שהם שבת בית אביה.

- א. נחלקו הראשונים לדברי חכמים, האם כשם שהוא כופה אותה למכרם, יכולה היא לכפותו למכרם ולקנות בדמיהם קרקע. (ע' טור אה"ע פה. ובמאירי משמע כהרמ"ה שיכולה לכופו).
- ב. נחלקו הראשונים האם הלכה כחכמים או כרשב"ג. (ע' רמב"ם וראשונים כאן; טור אה"ע פה).
- ג. עבדים ושפחות צעירים — הבעל משתמש בהם והגוף שלה. (ראשונים).

י. נפלו לה זיתים וגפנים זקנים (ועושים קצת פירות. תוס') — ימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. רבי יהודה אומר: לא תמכור מפני שהם שבת בית אביה. אמר רב כהנא אמר רב: מחלוקת בשדה שאינה שלה (דומיא דעבדים ושפחות זקנים), אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שבת בית אביה (כן היא מסקנת הגמרא).

אף בשדה שאינה שלה, אם עושים כדי טיפולן, עדיין כבוד בית אביה קיים. (ירושלמי, ומובא בראשונים).

קמט. מה הדין במקרים הבאים?

- א. נפלו לה כספים, והיא רוצה ליקח בהם קרקע ובעלה רוצה ליקח בהם בתים, או להפך.
- ב. זה אומר ליקח בתים וזו אומרת דקלים, או להפך. וכן דקלים ואילנות; אילנות וגפנים.
- ג. בהמת מלוג או שפחת מלוג שילדו — מה דין הולד? והגונבו למי חייב לשלם תשלומי כפל?
- ד. הכניסה שפחת מלוג וילדה, ועתה היא מתגרשת — מה דין הולד?
- ה. הכניסה פירות תלושים או מחוברים, ועתה היא מתגרשת.

א. נפלו לה כספים, הוא אומר ליקח בהם קרקע בת זריעה, והיא אומרת בתים, או להפך — ילקח קרקע, ששכרה מרובה ואינה מתקלקלת כבתים.

ב. בתים ודקלים — בתים. דקלים ואילנות — דקלים. אילנות וגפנים — אילנות (שהגפנים טיפולם והוצאתם מרובה ונפסדים ביתר קלות מן האילנות, ואעפ"י שריווחם מרובה למי שיכול לטרוח בהם כראוי. עפ"י תוס').

א. כלל הדבר, לעולם יש להעדיף ליקח דבר שמתקיים יותר ופירותיו מרובים והוצאותיו מועטות. (עפ"י פוסקים).

ב. לפירוש רבנו תם, אין לקנות בכספים אלא דבר שגזעו מחליף כלומר שהקרן מתקיימת. ואין לקנות גלימה או פיר של גפרית וכד', שהם כלים והולכים. ונחלקו בגמרא אם בכלל זה יער לחטוב ממנו עצים וכן חפירה של דגים. (וע' אילת השחר).

ג. ולד בהמת מלוג — לבעל. (שהולד פירות והבהמה קרן, שהרי עורה קיים). ולד שפחת מלוג — לאשה (שחוששים למיתת האם הלכך אין הולד נידון כפירות אלא כקרן וילקח בו קרקע והבעל אוכל פירות). חנניה בן אחי יאשיה אומר: עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג. (שאינן לחוש למיתת האם). אמר רב הונא בר חייא אומר שמואל: הלכה כחנניה. אמרו בשם רבי ינאי: הגונב ולד בהמת מלוג — משלם תשלומי כפל לאשה, שלא תקנו פירי פירות (כגון זה, שהריוח בא מעלמא. תוס') לבעל.

א. דמי הקרן משלם לבעל, שהרי הולד שלו. (תוס'). ויש להסתפק מי הוא הבעל-דין שאם יודה הגנב בפניו ייפטר, הבעל או האשה. (מנחת חינוך נד, יד).

ב. הגונב בהמת מלוג עצמה — יש אומרים שמשלם לבעל (עפ"י רי"ף. וכן נקטו התוס' לכאורה). ויש

אומרים שמשלם לאשה (עפ"י ריב"ן בתוס'; רשב"א. וכן נראה מדברי הרמב"ם. ר"ן).
ג. בהמת מלוג שמתה — לדעת בה"ג מעמידים אחת מולדותיה במקומה להיות לאשה קרן, ושאר
הולדות לבעל.

ד. אף לדברי חנניה שולד שפחת מלוג לבעל, מודה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתם, מפני שבה בית
אביה. [ולדברי חכמים הולד שלה].

ה. כאמור לעיל, פירות תלושים של הבעל הן, הלכך כשנתגרשה אין לאשה זכות בהם כלל. פירות המחבורים
— אמר רבי שמעון: ביציאתה שלה הם (ואפילו פירות גמורים. עפ"י ר"י). ואמר רבא שלדעת חכמים שלו
הם, כיון שגדלו ברשותו.

הרי"ף פסק כרבי שמעון. וכמה ראשונים חולקים ופוסקים כחכמים (ר"ש הנגיד ור"י מגאש ועוד).
ויש גורסים בגמרא אחרת ומפרשים שאין כאן מחלוקת, אלא רבי שמעון בא להשמיענו דין
שלא דיברו בו חכמים. (עפ"י בה"ג. ע' במאור ובהשגות הראב"ד).

דפים עט — פ

קנ. המוציא הוצאות על נכסי אשתו — האם נוטל את הוצאותיו כשמגרשה?

המוציא הוצאות על נכסי אשתו, אם אכל מנכסיה קימעא, אפילו גרוגרת אחת או תמרים (גרועים) קבוצים
דרך כבוד, או אם אכל הרבה [= יש אומרים בכאיסר ויש אומרים בכדינר] אפילו שלא בדרך כבוד, בין
שהוציא הרבה בין שהוציא קימעא — מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.
הוציא ולא אכל — ישבע כמה הוציא ויטול. לדברי אב"י (בפירוש דברי רב אסי) אם היה השבח יתר על
הוצאה, נוטל את ההוצאה בלא שבועה. ורבא חולק וסובר (בד' רב אסי) שלעולם צריך שבועה, ואם היתה
הוצאה יתירה על השבח אפילו בשבועה אין לו אלא הוצאה בשיעור שבח.
מסתבר שבמורדת ישבע הבעל כמה הוציא ויטול. (רי"ף).

לדעת רב יהודה, לאו דוקא אכל בעצמו אלא אפילו האכיל חבילי זמורות (שהם מאכל לפילים) לבהמתו
(בכאיסר או בכדינר. ריטב"א) — אכילה היא זו.

הוציא מעות מכספי הקרן עצמו לצרכו — אין זו 'אכילה'. (כן מבואר מהמעשה שבא לפני ר' אמי).
המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה (יתומה שהשיאיה אמה או אחיה. רש"י) — אמר רבי יעקב אמר רב
חסדא: כמוציא על נכסי אחר הוא. כן תקנו חכמים כדי שלא יזניח נכסיה ויפסידם, לפי שדואג שמא
תמאן, לכך שמין לו כאריס ואינו מפסיד.

רש"י מפרש שאם מיאנה בו נוטל לפי השבח שהשביח, כמשפט אריסי המדינה. וכן הסכימו
כמה ראשונים. ואילו הרי"ף מגאש כתב שישבע כמה הוציא ויטול כדין היורד לתוך שדה חברו
שלא ברשות.

כל זה אמור בנכסי 'מלוג', אבל נכסי 'צאן ברזל', כל שבח ששבחו נכסים — של הבעל הוא,
בין מחמת הוצאה בין שלא מחמת הוצאה, כמו ששינינו אם מתו מתו לו ואם הותרו הותרו
לו. (רי"ף).

דף פ

קנא. א. איש שהוריד אריסים לנכסי אשתו, ועמד וגירשה — מהו שיטלו האריסים כפי שבחם?

ב. בעל שמכר קרקע אל אשתו לפירות — האם מה שעשה עשוי?